

Jaarverslag 2016

Jaarverslag 2016

Zaandam, juni 2017

De Natuur en Milieufederatie Noord-Holland heeft de ANBI status en het CBF keurmerk voor Goede Doelen.

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door de Nationale Postcode Loterij

Introductie

Samen Noord-Holland gezonder en duurzamer maken

Noord-Holland bruist. De provincie loopt voorop met de ontwikkeling van duurzame initiatieven. Of het nu gaat om de kop van Noord Holland, West Friesland, de Gooi en Vechtstreek of de Metropool Regio Amsterdam, de energieke samenleving is volop bezig met het mooier, groener, gezonder en duurzamer maken van de omgeving waarin we leven. Het is een tendens die de Natuur en Milieufederatie Noord-Holland toejuicht én actief wil ondersteunen.

Fungeerde de NMH oorspronkelijk vooral als luis in de pels van provinciale beleidsmakers, inmiddels zijn we veranderd in een netwerkorganisatie die initiatieven op het gebied van natuur, milieu, gezonde leefomgeving en duurzaamheid ontwikkelt, ondersteunt en uitvoert.

Door die verandering werd 2016 een bewogen en uitdagend jaar. Na het stoppen van de structurele subsidie van de Provincie Noord-Holland eind 2015 heeft de organisatie flink moeten inkrimpen. Een aantal van de zeer gewaardeerde medewerkers heeft buiten NMH een nieuwe uitdaging moeten zoeken en gelukkig gevonden. Deze vervelende organisatorische ingreep heeft er voor gezorgd dat NMH in afgeslankte vorm een frisse herstart kan maken.

En ondanks de voor de organisatie uitdagende tijd is in 2016 het grootste deel van de voorgenomen initiatieven met een positief resultaat uitgevoerd. In dit jaarverslag leest u over nieuwe en innovatieve ideeën en geslaagde projecten. Ook is de samenwerking met andere maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven geïntensiveerd. Zo heeft de NMH ook in 2016 samen met inwoners van Noord-Holland, ondernemers, overheden en onderzoeks- en onderwijsinstellingen gewerkt aan de verduurzaming van de Noord-Hollandse samenleving.

Vanaf februari 2017 opereert de NMH nog sterker als een onafhankelijke maatschappelijke onderneming. We richten ons op de ondersteuning en uitvoering van projecten en op samenwerking met burgers, bedrijven en overheden. De NMH is concreet, lokaal en zichtbaar aan de slag door initiatiefnemers van duurzame en gezonde projecten met elkaar te verbinden, te ondersteunen en hun belangen te behartigen.

Veel leesplezier gewenst!

Sijas Akkerman

Vanaf februari 2017 directeur van de Natuur en Milieufederatie Noord-Holland

Inhoudsopgave

<i>Introductie</i>	3
Samen Noord-Holland gezonder en duurzamer maken	3
Inhoudsopgave	4
De Natuur en Milieufederatie in 2016	6
Financiële ondersteuning	6
Breed maatschappelijk debat en coalities	6
Coalities verbreden om doelen te bereiken	6
Wat is er terecht gekomen van deze doelstellingen	7
<i>1. Burgerparticipatie & kennisfunctie</i>	8
Nacht van de Nacht 2016	8
Sterren Dichterbij	8
Licht uit voor de Tapuit	11
Versterking stiltegebiedenbeleid Provincie Noord-Holland	11
Omgevingswet	12
Ondersteunen netwerk/ Adviespunt NPL	12
Vergunningverlening en handhaving	13
Aanbesteding OV Noord-Holland Noord en Amstelland-Meerlanden	13
Schiphol: omgevingsraad, actie-agenda en onderzoek	14
TBO secretariaat	15
TBO Aanvullende werkzaamheden	15
<i>2. Stad en Land</i>	16
Westelijk tuinbouwgebied Haarlem	16
<i>3. Voedsel (en landbouw)</i>	17
Ecologisch moestuinieren	17
Landelijke opschaling project Ecologisch moestuinieren	18
NMCX Voedsel	18
Proef je landschap	18
Omgevingswijzer natuurinclusieve landbouw	19
<i>4. Water en Land in Noord-Holland</i>	20
Het Kustpakt en de bijdrage van Natuurmonumenten	20
TBO water werkzaamheden	20
Laag Holland	20
NMCX Water	21
Studiedag nutriënten en waterkwaliteit	21
<i>5. Natuurlijke hulpbronnen geven energie</i>	22

Kleur uw gemeente groen	22
Groen gas in OV	22
6. <i>Communicatie</i>	23
Nieuwe locatie, naam en huisstijl voor Milieufederatie Noord-Holland	23
Onze media	23
Projecten in 2016	23
7. <i>Activiteiten en inkomsten</i>	24
8. <i>Bestuursverslag 2016</i>	25
Algemene informatie	25
Missie	25
Doel en werkwijze	25
Leden, donateurs en vereniging	25
Bestuur en directie	26
Taakverdeling bestuur en directie	26
Bureau	26
Vrijwilligers	26
Reorganisatie	27
Communicatie	27
Nieuwe locatie, naam en huisstijl voor Milieufederatie Noord-Holland	27
Onze media	27
Projecten in 2016	28
<i>Verslag gericht op toezichthoudende taken</i>	28
Code goed bestuur	28
Het bestuur onderschrijft hierbij de volgende drie principes:	28
Principe 1 – functiescheiding	28
Principe 2 – Optimale besteding van middelen	29
Principe 3 – Optimale communicatie met belanghebbenden	29
Toezicht in 2016	29
Informatie over activiteiten en financiële positie	30
Primaire financiers	30
Financiële Middelen en Vermogen	30
Door toepassing van de richtlijn Fondsenwervende instellingen is het vermogen van de Milieufederatie in drie categorieën onderverdeeld:	31
<i>Financiële ontwikkelingen in 2016</i>	31
<i>Toekomst</i>	32
9. <i>Verkorte Jaarrekening 2015</i>	33
<i>Vereniging Milieufederatie Noord-Holland</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
<i>DE HOOGHE WAERDER REGISTERACCOUNTANTS</i>	33

De Natuur en Milieufederatie in 2016

In het jaarverslag 2016 treft u overzicht van de door ons ondernomen acties en de bereikte resultaten.

Financiële ondersteuning

De Natuur en Milieufederatie Noord-Holland werd in 2016 financieel vooral ondersteund door de Nationale Postcode Loterij.

De Nationale Postcode Loterij

Bijna honderd goede doelen ontvingen in 2016 een schenking van de Postcode Loterij. Tijdens het jaarlijkse Goed Geld Gala, maakte de loterij bekend dat zij dit jaar een recordbedrag van ruim 312 miljoen euro doneerde aan al deze goede doelen die werkzaam zijn op het gebied van mens en natuur in binnen- en buitenland. De Natuur en Milieufederaties ontvangen 2,25 miljoen euro. Zonder de Postcode Loterij en haar deelnemers zouden wij een groot deel van onze initiatieven niet kunnen realiseren.

Wij worden gesteund door

Projecten met externe financiering

Extra inkomsten komen uit de verschillende opdrachten die de Natuur en Milieufederatie uitvoert. In 2016 betreft het meerdere kleine projecten, een bijdrage van Natuurmonumenten, het verzorgen van het TBO-secretariaat, het project De Sterren Dichterbij gesubsidieerd door de Provincie Noord-Holland en opbrengsten uit cursuswerk. In opdracht voerden wij energieprojecten waaronder Kleur je gemeente Groen.

Breed maatschappelijk debat en coalities

Natuur en Milieufederatie Noord-Holland staat midden in de Noord-Hollandse samenleving. Onze organisatie maakt zichtbaar wat speelt onder de inwoners van Noord-Holland op het gebied van natuur en milieu en jaagt het maatschappelijk debat aan. Daarmee werken we aan de “Energieke samenleving”. Dit betekent dat wij met meer mensen een verbinding aan willen gaan dan alleen met onze ledenorganisaties, zonder dat dit ten koste gaat van de gewaardeerde relatie met onze leden.

Coalities verbreden om doelen te bereiken

Goede samenwerking tussen overheden, bedrijven en burgers leidt tot betere oplossingen. De Natuur en Milieufederatie is met meer spelers vaker in gesprek dan in het verleden het

geval was. Die contacten dragen bij tot een beter begrip van het werk en de opvattingen van andere partijen. Dat helpt ons om onze rol als verbinder te versterken.

Wat is er terecht gekomen van deze doelstellingen

In de volgende hoofdstukken zullen wij u aangeven welke activiteiten we in het achterliggende jaar hebben ondernomen en met welk resultaat.

1. Burgerparticipatie & kennisfunctie

Een van onze belangrijkste aandachtsgebieden blijft de ondersteuning van de inwoners van Noord-Holland. Vragen van burgers beantwoorden we zo adequaat mogelijk. Bovendien informeren wij onze omgeving via onze website, nieuwsbrieven, persberichten en publicaties. Vraagstukken rondom natuur en landschap worden in goed overleg met onze partners in TBO-verband besproken en aangepakt.

Vanuit onze kennisfunctie besteden wij tijd en aandacht aan o.a. de luchtkwaliteit en in de Nacht van de Nacht vragen wij aandacht voor de 'oerkwaliteit' duisternis.

Nacht van de Nacht 2016

De provinciale Natuur en Milieufederaties organiseerden in 2016 voor de twaalfde keer de landelijke 'Nacht van de Nacht'. Bedrijven en overheden wordt gevraagd om die nacht (eind oktober, bij het begin van de wintertijd) hun lichten te doven. Meerdere organisaties organiseren die nacht speciale activiteiten om de waarde van de oerkwaliteit 'duisternis' breed onder de aandacht te brengen. Het aantal personen en organisaties dat aan deze Nacht van de Nacht deelneemt, groeit nog ieder jaar.

Wat is er gedaan/bereikt

Zoals ook in voorgaande jaren zijn gemeenten en organisaties uitgenodigd om deel te nemen. De 'Nacht van de Nacht' was ook in 2016 weer een groot succes: er waren 38 excursies en evenementen, met totaal ongeveer 4.000 deelnemers.

In samenwerking met Bezoekerscentrum De Kennemerduinen, PWN en de Provincie is een boeiend programma georganiseerd gekoppeld aan de uitreiking van de Ster van de Nachtprijs 2016. Deze locatie is gekozen omdat PWN hier al jaren een heel succesvolle lichtjestocht organiseert tijdens de Nacht van de Nacht.

Het programma bestond o.a. uit een lezing door verlichtingsdeskundige Rob Trieling, de uitreiking van de Ster van de Nachtprijzen door directeur beleid Herman Schartmann van Provincie Noord-Holland, lopen van de lichtjestocht en een bezoek aan Sterrenwacht Copernicus.

Sterren Dichterbij

Eind 2015 is een projectplan bij de provincie ingediend voor het project Sterren Dichterbij 2016. Het doel van het project is tweeledig.

1) voortbouwen op de ambitie van Texel om Dark Sky Park te worden en daarbij kijken hoe met de Noord-Hollandse gemeenten en bedrijven rondom het Waddengebied verder stappen te maken zijn richting een Dark Sky Park Waddengebied.

2) Stimuleren van gemeenten, bedrijven en particulieren in heel Noord-Holland aan de slag te gaan met verantwoorde verlichting¹, mede met het oog op energiebesparing, een gezonde leefomgeving voor mens en dier en een donkerder en toeristisch / recreatief aantrekkelijk landschap.

Wat is er gedaan/bereikt

Verkenning Dark Sky Park Waddengebied (DSWW):

¹ Verantwoord verlichten: Veiligheid staat altijd voorop, maar daar waar en wanneer het kan verlichting uit. Als verlichting nodig is dit goed ontwerpen en gebruikmaken van beschikbare (innovatieve) technieken: goed gericht, dimbaar, energiezuinig, eventueel een specifieke kleur, etc.

Begin 2016 zijn verkennende gesprekken gevoerd met gemeenten Den Helder (zowel bestuurlijk als ambtelijk) en Hollands Kroon (ambtelijk). In de loop van het voorjaar van 2016 werd via contact met de gemeente Texel duidelijk dat Waddenbreed werd verkend of een Dark Sky Park Waddengebied mogelijk was. De verkenning werd uitgevoerd door Programma Rijke Waddenzee (PRW) i.s.m. Stichting Feel the Night. Gaandeweg deze verkenning werd duidelijk dat een Dark Sky Park aanvraag nogal wat voeten in aarde zou hebben en is gezocht naar een andere insteek. Die is gevonden door aan te haken bij de UNESCO Werelderfgoedstatus van het Waddengebied. Op 29 oktober is een intentieverklaring voor Dark Sky Werelderfgoed Waddengebied ondertekend door 43 partijen. Onze inzet om te komen tot een Dark Sky status voor het hele Waddengebied werd hiermee bekrachtigd.

Het programma voor de inspiratiebijeenkomst is vervolgens afgestemd met de trekker van DSWW bij PRW. Doelbewust is de inspiratiebijeenkomst gepland na de ondertekening van de intentieverklaring DSWW. Dat geeft immers een goede basis om verder te praten over het concreet maken van de intentieverklaring.

De inspiratiebijeenkomst heeft 30 november 2016 plaats gevonden in Den Helder met 15 deelnemers. Dit was iets minder dan beoogd, maar er was een goede mix van betrokkenen aanwezig, inclusief alle gemeenten en Port of Den Helder. Het verslag hiervan is verspreid onder de deelnemers. Met de NAM, die niet aanwezig kon zijn bij de inspiratiebijeenkomst, is naderhand een separaat overleg gevoerd.

Op Texel werd in 2016 gewerkt aan de aanvraag voor een Dark Sky Park bij de internationale Dark Sky Association. Een concept is ingediend en de feedback daarop wordt nu verwerkt in de definitieve aanvraag. De indiening daarvan is gepland voor 1 april 2017. Ook voor deze Dark Sky Park status is een bredere aanpak van dit thema in het Waddengebied van belang. En omgekeerd kan de Dark Sky Park status van Texel een stimulans zijn voor de verdere uitwerking van DSWW in Noord-Holland.

Tot slot is een overleg gevoerd met de trekkers van het DSWW over het vervolg. Er zijn goede aanknopingspunten hiervoor.

In het hele proces is steeds afgestemd en uitgewisseld met de betreffende ambtenaren bij PNH.

Wedstrijd Sterren Dichterbij:

Allereerst is de prijsvraag uitgewerkt. Met als titel 'Ster van de Nachtprijs' is de prijsvraag gelanceerd. De prijs is bedoeld voor de beste plannen voor maatschappelijk verantwoorde buitenverlichting in Noord-Holland. Het doel van de prijs is energiebesparing en het terugdringen van lichthinder. MNH lanceerde de prijs namens Provincie Noord-Holland voor de categorieën: bedrijven, organisaties, overheden. Er is een speciaal logo voor de prijs ontwikkeld:

De prijs voor de drie winnaars bestaat uit een unieke 'Ster van de Nacht' sculptuur en een persoonlijk advies van een licht(hinder)expert voor het ingediende plan. Er is een jury ingesteld (bestaande uit: Rob Trieling (lichtadviseur), Frans Kroon (voorzitter Sterrenwacht), Karin van Hoof namens de gedeputeerde) die de winnaars van de Ster van de Nacht prijs 2016 hebben geselecteerd. Na een gezamenlijk beraad is een jury-advies geformuleerd. De prijs werd uitgereikt tijdens de 12^e Nacht van de Nacht op 29 oktober 2016 door een vertegenwoordiger van Gedeputeerde Talsma.

De prijsvraag is breed uitgezet in diverse netwerken. Zo is deze bekend gemaakt bij alle colleges van B&W in Noord-Holland, bij alle bij MNH bekende lokale organisaties, bij een breed scala aan bedrijvencontacten. Ook is de prijsvraag bekend gemaakt via social media en via netwerken van lichtdeskundigen. De NSVV en OVLNL boden aan partner te worden van de prijsvraag. Hoewel het aantal inzendingen niet groot was, waren het wel inspirerende voorbeelden, zodat drie prijzen gehonoreerd konden worden door de jury.

Parallel hieraan is een evenement georganiseerd voor de Nacht van de Nacht. Dit jaar hebben we dit georganiseerd i.s.m. PWN en Bezoekerscentrum De Kennemerduinen. Deze samenwerking heeft geleid tot een mooie, aansprekende folder die beschikbaar is gesteld aan de deelnemers van alle 45 organisaties die een Nacht van de Nacht evenement organiseerden in Noord-Holland. Vanuit het Bezoekerscentrum vindt al jaren een succesvol Nacht van de Nacht evenement plaats. Er is een aantrekkelijk programma samengesteld, bestaande uit een kort feestelijk programma rond de prijsuitreiking, gevolgd door deelname aan de Lichtjesticht in het duin van het Bezoekerscentrum en een bezoek aan Sterrenwacht Copernicus. Bij de prijsuitreiking waren ca 50 mensen aanwezig. Door ernstige ziekte van Gedeputeerde Talsma werd de prijs uitgereikt door de directeur beleid van PNH, Herman Schartmann.

De prijs werd uitgereikt aan: Gemeente Waterland, Tata Steel en Vigor Novus. Een aanmoedigingsprijs werd toegekend aan Bewonersgroep Lissbroek Samen Meer. Rond de Nacht van de Nacht en de prijsuitreiking is media aandacht gegenereerd. In diverse lokale kranten hebben artikelen gestaan. Ook is er aandacht geweest via sociale media.

De resultaten van het inzetten van de onafhankelijke lichtadviseur voor de prijswinnaars ligt op het vlak van: advisering over de technische specificaties van de lichtgeleiding (Tata Steel), begeleiding bij het optimaal insteken van de ideeën bij bestuurders en uitvoeringsorganisatie gemeente (Lissbroek Samen Meer) en suggesties hoe de uitvoering aan te laten sluiten op de huidige technologieën (Gemeente Waterland).

Interactief Platform:

De website Sterren Dichterbij is actueel gehouden en gepromoot. Dit is vooral gedaan via de prijsvraag. Hiervoor was deze website de centrale bron van informatie en communicatie. Er zijn diverse nieuwe lichthinder-meldingen bijgekomen, evenals meldingen van oplossingen. Aan Karin van Hoof van Provincie Noord-Holland is advies uitgebracht hoe de Atlas Leefomgeving publieksvriendelijker gemaakt kan worden op dit onderwerp. Een melder van lichthinder in het havengebied is geadviseerd welke stappen te nemen. Voor zover na te gaan is hier verder geen werk van gemaakt. Wel is het voorbeeld van lichthinder waar het hier over gaat gedurende het jaar veelvuldig gebruikt van hoe het niet moet. Het gaat om een bedrijf dat de buitenverlichting, met goede bedoelingen, had vervangen door LED dat vervolgens zeer ver naar de omgeving uitstraalt. Dat is vaker aan de

hand bij LED, zeker als het gaat om verlichting voor bedrijventerreinen en sportvelden. Hier is in media uitingen speciale aandacht voor gevraagd: dat bij overschakeling op LED goed gelet moet worden op het voorkomen van lichthinder.

Goede voorbeelden zijn onder de aandacht gebracht via sociale media, waaronder de aanpassingen van verlichting op Texel, in de gemeente Waterland en bij Tata Steel, en verlichting langs fietspad Zeeweg in de duinen bij Castricum. Ook zijn deze voorbeelden geplaatst op sterrendichterbij.nl.

Tot slot is nog een advies uitgebracht aan de Gemeente Amsterdam. Zij benaderden de Milieufederatie voor advies ivm het opstellen van een nieuw beleidsplan voor verlichting. Het advies heeft geleid tot aandacht voor het tegengaan van lichthinder, waaronder opname van een plaatje uit de methode Sterren Dichterbij. Ook is door het advies aandacht besteed aan het belang van duisternis en het tegengaan van lichtvervuiling. Zie deze tekst:

“Door licht op maat te leveren draagt de gemeente bij aan het terugdringen van lichtvervuiling en lichthinder. Er wordt een kwaliteitstoets ontwikkeld voor bestaande en nieuwe armatuurmodellen bij de functionele straatverlichting om strooilicht en hinderlijke uitstraling te voorkomen.

Ook voor particulieren en bedrijven is een taak weggelegd. De komende 5 jaar gaat de gemeente actief stimuleren dat bewoners, sportclubs en bedrijven lichthinder en lichtvervuiling beperken. Er wordt geïnventariseerd welke lichtbronnen er 's nachts branden én waarom ze branden. Op basis daarvan wordt samen gekeken of verlichting onnodig aanstaat en of het minder of beter kan. Te denken valt aan onnodige aanlichting van gebouwen, binnenverlichting en etalageverlichting, een te veel aan verlichting of slecht gerichte verlichting.

Licht uit voor de Tapuit

In opdracht van Provincie Noord-Holland het MNH in het voorjaar van 2016 een advies opgesteld dat antwoord geeft op de volgende vragen:

- Waar treedt lichthinder op in het N2000 gebied Duinen Den Helder – Callantsoog.
- Heeft de lichthinder negatieve invloed op de ruimtelijke kwaliteit, in het bijzonder het leefgebied van de Tapuit
- Hoe kan de lichthinder verminderd dan wel teniet gedaan worden?

Ten behoeve van het advies is een avondschouw gehouden met een aantal betrokkenen en een licht(hinder)deskundige. De bronnen van lichthinder zijn op kaart gezet en er is geadviseerd hoe deze aangepakt kunnen worden.

Versterking stiltegebiedenbeleid Provincie Noord-Holland

In opdracht van Provincie Noord-Holland is gewerkt aan de eerste fase van het project ‘Versterking Stiltegebiedenbeleid’. Doel was om te komen tot een advies voor Gedeputeerde Staten. De Provincie wil echte stille gebieden en de relatief rustige gebieden behouden en versterken. Er zijn drie aanleidingen waarom ze het stiltegebiedenbeleid ook wil versterken:

- Van de 39 stiltegebieden in Noord-Holland voldoen 24 gebieden niet aan de gestelde richtwaarde van 40 dB(A);
- De handhaafbaarheid van het beleid laat te wensen over;
- In het coalitieakkoord van het huidige college is afgesproken dat de huidige regelgeving inzake stiltegebieden wordt geactualiseerd teneinde uitvoerbaar en handhaafbaar beleid vast te stellen.

Het is de bedoeling dat in het advies wordt ingegaan op de vraag hoe het stiltegebiedenbeleid van PNH herijkt kan worden, met als ingrediënten: handhaving van alle stiltegebieden en een differentiatie van beleid voor echt stille gebieden en relatief stille gebieden. Daarnaast is het in de ogen van de provincie van belang het stiltegebiedenbeleid in samenhang met andere beleidsvelden te bezien en te combineren met het behouden en versterken van andere waarden van gebieden, hetgeen gezien kan worden als een vorm van benutting van de stiltegebieden.

De eerste fase van het onderzoek bestond uit een analyse van het huidige stiltegebiedenbeleid, een aantal interviews en het ontwikkelen van criteria om een differentiatie aan te kunnen brengen in het beleid. Fase 2 van het onderzoek, waarin het advies aan GS wordt afgerond, vindt plaats in 2017.

Omgevingswet

Voor een effectief optreden van burgers is het nodig dat ze op de hoogte te zijn van de relevante wet- en regelgeving en de geldende procedures. Een belangrijke nieuwe ontwikkeling t.a.v. de inrichting van het landschap en het behouden van een goed leefmilieu is de komst van de Omgevingswet in 2018. De invalshoek van de Rijksoverheid is vooral het eenvoudiger en sneller mogelijk maken van (economische) ontwikkeling. Wij waken er voor dat milieunormen, natuur en landschapskwaliteit op de tocht komen te staan. Via onze nieuwsbrieven en website informeren wij de inwoners van de provincie en onze leden over deze nieuwe wet. Bovendien verzorgen we cursussen over de werking van de Omgevingswet en de natuurbeschermingswet.

Na de aanvaarding van de Omgevingswet door de Tweede Kamer in juli 2015 zijn er in 2016 vier ontwerp AMvB's gepubliceerd, en is de wet in de Eerste Kamer behandeld. Vanuit de Groene 11 is er een reactie gepubliceerd op de AMvB's, is er overleg gevoerd met het Ministerie van I&M, een inbreng geleverd bij het Ronde Tafelgesprek Omgevingswet voor de Eerste Kamer en zijn er gesprekken gevoerd met Kamerfracties. De coördinatie van de inbreng vanuit de 12 natuur & milieufederaties is verzorgd door de juridisch medewerker van MNH.

Ondersteunen netwerk/ Adviespunt NPL

Er waren regelmatige adviescontacten met de Stichting Heilloze Weg (afslag A9 bij Heiloo door EHS), Volkstuinpark Ons Buiten in Amsterdam (Structuurvisie Koers 2025: bebouwen van groengebieden), Vrienden v/h Beusebos Purmerend (bouw hotelcomplex), Werkgroep Burgerinitiatief Geestmerambacht (sportcomplex in recreatiegebied), bewonersverenigingen bij de Oudekerkerplas en de Slotterplas (evenementen), Bewoners Spaarnwoude en Amsterdam Zuidoost (evenementen), de Stichting Duinbehoud (diverse bouwplannen in de duingebieden) en Vereniging Nieuw Bergen (boskap).

Daarnaast zijn er meerdere eenmalige of incidentele adviezen uitgebracht (telefonisch of per mail), o.a. aan omwonenden van een geplande natuurbegraafplaats bij Wognum, een naar een natuurgebied te verplaatsen camping bij Enkhuizen, grootschalige uitbreiding van een zuivelfabriek in Lutjewinkel, bouw van villa's bij de Ruïne van Brederode (Santpoort). Een medewerker van Landschap Noord-Holland is geadviseerd over de procedure m.b.t. een peilbesluit in de Eilandspolder.

Voor 32 deelnemers vanuit de lidorganisaties is op 12 december is een cursus over de nieuwe Wet natuurbescherming gegeven. De wetgeving wordt als ingewikkeld ervaren: er waren veel vragen en

er was waardering voor de praktische tips om als N&M-organisatie de juridische wegen te bewandelen.

Voor de coalitie Bescherm de Kust is op 10 april een presentatie gehouden m.b.t. (juridische) actiemogelijkheden bij bouwplannen in het kustgebied; voor het jaar 2017 is hiervoor een samenwerkingsovereenkomst gesloten. De onderhandelingen m.b.t. het Kustpact zijn juridisch ondersteund.

Op basis van een structurele adviesrelatie is een samenwerkingsovereenkomst gesloten met de Stichting Westelijk Tuinbouwgebied Haarlem (SWTH), met als doel om de besluitvorming over het bestemmingsplan Binnenduinrand te beïnvloeden. Er is door SWTH, met ondersteuning vanuit de milieufederatie, een reactie uitgebracht op de uitgangspuntennota van de gemeente.

Vergunningverlening en handhaving

Van oudsher ziet de Natuur en Milieufederatie erop toe dat bij een aantal grote bedrijven in het kader van de vergunningverlening, minimaal aan de wettelijke nationale- en Europese wetgeving wordt voldaan.

Wat is er gedaan/bereikt

De provincie N-Holland heeft 19 vergunningen voor Tata Steel IJmuiden in procedure gebracht, voornamelijk actualisaties n.a.v. verplichtingen op grond van de EU IPPC Richtlijn. Daarnaast is de definitieve vergunning voor het doekfilter verleend. Deels in opdracht van de Dorpsraad Wijk aan Zee zijn deze vergunningen kritisch getoetst, en zijn er contacten onderhouden met de vergunningverleners. Voor het overgrote deel van de actualisaties konden wij ons vinden in de verleende vergunningen en hebben wij dan ook geen zienswijze ingebracht. Tegen de ontwerp vergunning voor de doekfilter is nog wel een uitgebreide zienswijze ingediend met verzoeken voor nadere motivering en uitleg. Ook tegen de Natuurbeschermingswetvergunning van Tata Steel is een zienswijze ingediend. Uiteindelijk is er, vanuit de inschatting van het geldend wettelijk kader en de jurisprudentie, en de manier waarop de provincie dat toepaste, door de milieufederatie geen beroepschriften ingediend en heeft Tata Steel na 10 jaar milieustrijd een scherpe vergunning voor de Sinterfabriek met het doekfilter gekregen waarmee de uitstoot van fijn stof, zware metalen en dioxines drastisch mee wordt teruggedrongen. Ook heeft Tata Steel nu voor het eerst een Natuurbeschermingsvergunning.

Bij de gemeente Zaanstad is een zienswijze ingebracht, en mondeling toegelicht, over de ontwikkeling van het Hembrugterrein.

Aanbesteding OV Noord-Holland Noord en Amstelland-Meerlanden

De aanbesteding van openbaar vervoer concessies is een gelegenheid om te zorgen dat daarbij voorwaarden worden gesteld in het Programma van Eisen voor duurzaamheid. Wettelijk is dat mogelijk maar niet verplicht. In samenwerking met het groen gas bedrijf Pitpoint is er via brieven, telefonische contacten en inspraak gelobbyd bij de provincie en gemeentes om het voorgestelde Programma van Eisen in groene richting aan te scherpen, en qua duurzaamheidseisen specifiek en beter afrekenbaar te maken. Op een aantal punten is uiteindelijk het Programma van Eisen in die richting bijgesteld. Aan de Regioraad van de Stadsregio Amsterdam zijn brieven gestuurd m.b.t. de concessie Amstelland-Meerlanden.

Schiphol: omgevingsraad, actie-agenda en onderzoek

Ook in 2016 zijn we weer actief geweest met het onderwerp Schiphol. In de Omgevingsraad Schiphol praten en adviseren wij mee over alle ontwikkelingen rondom Schiphol. Ook hebben wij onze eigen Actie-Agenda Schiphol 2016 - 2025 uitgebracht; dit naar aanleiding van een verzoek van het Rijk die ook een dergelijke agenda ging opstellen. En tenslotte hebben wij in 2016 in opdracht van de provincie Noord-Holland een begin gemaakt met een inventariserende studie onder bewoners(groepen)- en ons netwerk rondom Schiphol om met te nemen maatregelen op de grond het vliegtuiglawaai te doen verminderen.

Omgevingsraad Schiphol

In de Omgevingsraad Schiphol, een platform waar veel partijen in vertegenwoordigd zijn, zijn weer veel ontwikkelingen rondom Schiphol besproken. Zo hebben we het in 2016 gehad over het MER Schiphol voor een nieuw normen- en handhavingssysteem voor Schiphol. De Commissie MER oordeelde dat het MER toch een aantal tekortkomingen had en dat deze moest worden aangevuld. In 2017 zal deze aangepaste MER verschijnen. Verder heeft NMH in de Omgevingsraad een kritisch geluid laten horen over de Gebruiksprognose 2017 Schiphol. In deze gebruiksprognose geeft Schiphol aan hoeveel zij in het gebruiksjaar 2017 wil gaan vliegen; wat voor geluidsbelasting dit oplevert en of dit allemaal past binnen de voor Schiphol geldende gelijkwaardigheidscriteria. En hoewel de prognose aangaf dat Schiphol zou voldoen aan de geldende criteria, zijn wij op het punt van de nachtvluchten niet akkoord gegaan met de Gebruiksprognose omdat Schiphol meer nachtvluchten wil gaan uitvoeren als dat in het verleden is afgesproken. Schiphol wil in 2017 31.600 nachtvluchten gaan uitvoeren terwijl in 2012 is afgesproken dat het er niet mogen worden dan 29.000. Ons kritisch geluid over de groei van het nachtvluchten hebben we ook laten opnemen in het advies van de Omgevingsraad naar de Staatssecretaris Milieu over de Gebruiksprognose 2017. Ook hebben wij in de Omgevingsraad gesproken over het Ultrafijnstof onderzoek dat het RIVM de komende jaren rondom Schiphol gaat uitvoeren. NMH is blij met het onderzoek, maar ziet graag dat er tussentijds alvast maatregelen genomen worden die bijdragen aan minder (ultra)fijnstof, zoals het aanleggen van meer groen (vangt ultra(fijnstof) voor een deel af) en het elektrisch taxiën.

Actie - Agenda Schiphol

In onze Actie-Agenda Schiphol 2016-2025 hebben wij aandacht gevraagd voor 6 onderwerpen:

Maak eindelijk eens werk van een CO₂-beleid voor de luchtvaart

Kom afspraken Alders-akkoord na

Ontwikkel een houdbaar selectiviteitsbeleid

Ontwikkel een beleid voor wonen en vliegen in de regio Schiphol.

Meer aandacht voor lokale luchtverontreiniging en de aanpak daarvan (ultra fijn stof)

Maak van luchthaven Schiphol de duurzaamste/groenste luchthaven van Wereld. En behoud die positie.

Bovenstaande onderwerpen zijn nader uitgewerkt in onze actie-agenda en deze is vervolgens aangeboden aan het Rijk die ook bezig is met het opstellen van een Actie-Agenda voor Schiphol.

Ideeën voor een beter leefmilieu rondom Schiphol

Natuur en Milieufederatie Noord-Holland is door provincie Noord-Holland gevraagd om onder bewoners/bewonersgroepen in de regio Schiphol en leden van Natuur en Milieufederatie te inventariseren of zij ideeën hebben om met inrichtingsmaatregelen op de grond de geluidshinder van het vliegtuigverkeer verder terug te dringen dan wel te verzachten. Met allerlei maatregelen in de lucht, zoals andere aan/uitvliegroutes/hoger aanvliegen wordt geprobeerd de geluidshinder van vliegtuigen verder terug te dringen. Maar met maatregelen op de grond kan vliegtuiglawaai ook voor een deel teruggedrongen worden. Denk hierbij aan inrichtingsmaatregelen waarmee je het vliegtuiglawaai kunt verstrooien of weerkaatsen zodat er minder lawaai terecht bij de bewoner (grondribbels rondom Schiphol). Ook met de aanleg van groen (grassen, struiken, bomen) en met materiaalkeuze kan vliegtuiglawaai voor een deel verminderd worden. We hebben een oproep en

een enquête onder bewonersgroepen en ons netwerk uitgezet om met ideeën te komen. Dit leverde een aantal ideeën op. Dit inventariserend onderzoek zal in 2017 afgerond en aangeboden worden aan de Milieu – gedeputeerde.

TBO secretariaat

Natuur en Milieufederatie Noord-Holland werkt, waar mogelijk of nodig is, nauw samen met de zes natuurterreinbeheerders, IVN en de recreatieschappen. Deze samenwerking krijgt o.a. zijn beslag onder de noemer Terreinbeheerdersoverleg (TBO) Noord-Holland. De Natuur en Milieufederatie verzorgt al enige jaren het secretariaat voor dit overleg. Wij hebben, als het gaat om de inhoud, een overkoepelende functie. Daar waar de corebusiness van de andere deelnemers vooral natuur en/of terreinbeheer is, is onze benadering die van de *Integrale Leefomgevingskwaliteit*.

Sinds zomer 2007 worden secretariaatswerkzaamheden uitgevoerd door de Natuur en Milieufederatie.

Het directeurenoverleg en het overleg van de beleidsmedewerkers wordt secretarieel ondersteund. Natuur en Milieufederatie Noord-Holland heeft een werkbezoek voor de Statenleden georganiseerd met als thema *natuur en recreatie in de Metropoolregio Amsterdam (MRA)*. Er is tijdens een fietstocht op verschillende plekken stilgestaan waarbij aandacht is besteed aan:

het verenigen van behoeften van mensen met hoogwaardig groen,

een groen netwerk dat verbindt,

het verbeteren van profiel gebieden met als voorbeeld Amsterdam Wetlands,

bijdrage van ondernemers aan natuur en recreatie doelen in de MRA,

en de blik vanuit de gebruiker/de consument. Hoe is die erbij betrokken, kan dat anders/beter.

Het werkbezoek is afgesloten met een plenair debat waarin het TBO is uitgenodigd voor een bestuurlijk overleg met de portefeuillehouders van het Metropolitane Landschap.

Zoals gebruikelijk is door ons de TBO nieuwjaarsreceptie georganiseerd. In 2016 was deze voor het eerst in het bezoekerscentrum de Kennemerduinen; de aanmoedigingsprijs 'Knoop in de zakdoek' is overhandigd aan Gedeputeerde Talsma die helaas in november van hetzelfde jaar is overleden.

TBO Aanvullende werkzaamheden

Dit jaar heeft Natuur en Milieufederatie Noord-Holland in opdracht van TBO extra uren gestoken in een aantal aanvullende activiteiten.

TBO werkzaamheden beleidsreacties

Een reactie op de natuurbeschermingswet verordeningen en beleidsregels van de Provincie Noord-Holland is gecoördineerd.

TBO werkzaamheden Omgevingsvisie

De werkzaamheden zijn de volgende geweest:

Gesprek met de projectleider van de Omgevingsvisie bij Provincie Noord-Holland om het proces helder te krijgen. Aan de hand hiervan is een voorstel voor het TBO gemaakt

Met de leden van het TBO-B is een brainstormbijeenkomst belegd om input voor een position paper te verkrijgen. Na de brainstormbijeenkomst is een aanzet voor een position paper beschreven en voorgelegd aan het TBO-D. Dit proces wordt in 2017 vervolgd.

2. Stad en Land

Westelijk tuinbouwgebied Haarlem

In samenwerking met de stichting Westelijk Tuinbouwgebied Haarlem werkt de Natuur en Milieufederatie mee aan een leefbare en duurzame invulling van de herstructurering van het Westelijk Tuinbouwgebied Haarlem, o.a. door het inbrengen van deskundigheid op het gebied van de regelgeving rond dit soort processen.

3. Voedsel (en landbouw)

Ecologisch moestuinieren

In samenwerking met Velt hebben de Natuur en Milieufederaties van Brabant, Overijssel en Noord-Holland het gezamenlijke project “Ecologisch Moestuinen met hart en oog voor natuur” opgezet en gezocht naar financiering.

Deze financiering is gevonden bij provincie, het landelijke Prins Bernard Cultuurfonds en Zabawas . Het project bestond uit de onderdelen:

1. Nieuwe cursusopzet ecologisch moestuinieren en siertuin Najaar 2015

Velt heeft speciaal voor deze cursus een nieuwe opzet en beschrijving gemaakt. We zien dat moestuinieren en siertuin steeds meer in elkaar schuiven. Daar is deze cursus op aangepast, alsook op de Nederlandse situatie en terminologie.

2. Werving potentiële docenten Najaar 2015

Gebruik makend van de verschillende netwerken van de Milieufederaties alsook van Velt is werving opgestart. We maakten daarbij gebruik van diverse media: mail, publicaties, Facebook en Twitter. Mede tot onze eigen verrassing was de belangstelling enorm: meer dan 150 kandidaten hebben zich gemeld. Zeker omdat er van de kandidaten ook veel werd verwacht: men moest toch 10 zaterdagen investeren alsook een eigen bijdrage leveren van € 500. Hieruit heeft Velt 25 kandidaten geselecteerd waaronder 6 uit Noord-Holland.

3. Opleiden docenten Dec. 2015 – mei 2016

Velt heeft vervolgens de kandidaten opgeleid. Dit geschiedde op locatie Stoutenburg bij Amersfoort. Uiteindelijk zijn er van de 25 zo’n 22 personen geslaagd, wat een goed eindresultaat is.

4. Promotie nieuwe opleidingen Voorjaar 2016

Elke deelnemende Milieufederatie heeft als promotie een avond georganiseerd om de docenten in hun provincie voor te stellen aan Velt leden en -afdelingen in de betreffende provincie alsook voor hun eigen achterban.

De opzet was als volgt. Naast een algeheel welkom door Velt en de Milieufederatie, werden de geslaagde docenten voorgesteld aan de bezoekers van de avond. Vervolgens konden de bezoekers een korte workshop volgen die gegeven werd door deze docenten op hun specialiteit.

Op 29 september 2016 is de provinciale avond gehouden in Amsterdam te Noord-Holland, op de locatie van Stadsboerderij Osdorp. Er waren ca 30 bezoekers.

In Noord-Hollands Dagblad is onderstaand artikel erover verschenen:

Landelijke opschaling project Ecologisch moestuinieren

Met aanvullende middelen van het Prins Bernhard Cultuurfonds Noord-Holland en van het Programma Duurzaam Door is het project landelijk opgeschaald met de volgende acties, waaraan MNH beide actief heeft bijgedragen:

1. **Productie van een Magazine Ecologisch Moestuiniëren** met als doel: mensen stimuleren na te denken over ecologisch (moest)tuinieren. In het Magazine komen zaken aan bod die aansluiten bij de doelen van het project Ecologisch Moestuiniëren met hart en oog voor natuur. Er is een papieren versie gemaakt met een oplage van 5.000 stuks. De digitale versie is hier te zien: https://issuu.com/almastreefkerk/docs/proef_de_rijke_oogst
2. **Landelijke netwerkbijeenkomst in het kader van het Duurzaam Door festival.** Doel: leren van elkaar en om netwerken te verbinden om daarmee de beweging naar ecologische moestuinieren te versnellen. Uitgenodigd zijn vertegenwoordigers van alle O's: overheid, onderwijs, ondernemers, onderzoek, omgeving / NGO's. Resultaat van de energieke bijeenkomst was dat we met elkaar een veel completer beeld hebben gevormd van organisaties en partijen die direct of indirect iets hebben met ecologisch moestuinieren (op netwerkniveau), en kansen benoemd waarmee we meer gezamenlijk op kunnen trekken.

NMCX Voedsel

In opdracht van NMCX (het natuur en milieucentrum Haarlemmermeer) heeft MNH meegewerkt aan een project op het gebied van duurzaam voedsel

Proef je landschap

In januari organiseerde MNH een bijeenkomst met koplopers en overheden over de waarden van een regionale voedselstrategie voor Noord-Holland. Het thema was: Korte ketens in voedselvoorziening verdienen steun overheden.

Hoe vinden we de kortste weg van boer naar bord? Dat vragen steeds meer consumenten zich af. Veel voedsel kan uit onze directe omgeving komen, zonder te veel transport. Om deze ontwikkeling

te stimuleren, willen wij de relatie tussen stad en platteland, tussen consument en producent versterken.

In Noord-Holland wordt veel voedsel geproduceerd.

Meestal gaat het om producten voor de wereldmarkt, waarbij tegen lage prijzen zo veel mogelijk wordt geproduceerd. Hierdoor kunnen veel boeren, die minder volume produceren, steeds moeilijker het hoofd boven water houden.

De laatste jaren zet de voedselsector in op het herstel van de relatie van de consument met zijn voedsel, en daarmee met de producent. De consument (ook restaurants, scholen en ziekenhuizen) willen weten waar hun producten vandaan komen, door wie zijn ze geproduceerd én onder welke omstandigheden? Ze willen meer zekerheid dat ze een kwalitatief hoogstaand product voor een eerlijke prijs krijgen.

Met zoveel afnemers in de regio Amsterdam moet het mogelijk zijn om meer rechtstreekse relaties tussen consument en producent te organiseren. Op weg naar een duurzame regionale economie.

Koplopers in de provincie

De dilemma's waar koplopers tegen aan lopen waren voor ons het vertrekpunt om een advies op te stellen. Dat advies is in eerste instantie gericht aan de Provincie Noord-Holland en de Gemeente Amsterdam. Maar zeker ook interessant voor alle partijen die betrokken zijn bij de voedselvoorziening in Noord-Holland. Initiatieven voor een duurzame voedselvoorziening en dus een duurzame regionale economie verdienen alle steun.

Omgevingswijzer natuurinclusieve landbouw

In 2016 is begonnen met een project dat de biodiversiteit in agrarische gebieden weer moet herstellen met het concept van de natuurinclusieve landbouw. Begin 2017 moet een website met een omgevingswijzer tot stand komen die boeren ondersteunt bij het treffen van maatregelen voor herstel van de biodiversiteit.

4. Water en Land in Noord-Holland

Het Kustpakt en de bijdrage van Natuurmonumenten

Natuurmonumenten wordt gedurende het jaar op een aantal punten ondersteund, met name gericht op de Noord-Hollandse kust.

Het gaat om de volgende activiteiten:

- In februari 2016 een bijeenkomst georganiseerd met bij de Noord-Hollandse kust betrokken terreinbeherende organisaties (NM, LNH, PWN) gericht op de campagne Bescherm de Kust in Noord-Holland.
- In vervolg hierop is in mei/juni een notitie opgesteld ten behoeve van Provinciale Staten Noord-Holland over het kustbeleid van de provincie.
- gesprekken gevoerd met de PS-fracties van PvdA en D66 aan de hand van genoemde notitie.
- bijgedragen aan de voorbereiding van kustgesprek Noord-Holland
- Voor NMNH deelgenomen aan de Kustontmoeting in Noord-Holland op 9 juli 2016 en daarbij een workshop begeleid.
- In september gecoördineerd in de totstandkoming van een brief aan de gemeenteraad van Zandvoort waarin bezwaar wordt gemaakt tegen de bouw van strandbungalows, mede namens Natuurmonumenten
- Juridische bijdrage aan een aantal bijeenkomsten van de VBNE over de nieuwe Wet Natuurbescherming

TBO water werkzaamheden

De waterwerkzaamheden die binnen TBO-kader zijn uitgevoerd:

- Ten behoeve van het partneroverleg HHNK:
 - o Partneroverleg HHNK (namens natuurorganisaties): Voorbereiding intentieverklaring meekoppelkansen water – natuur t.b.v. bestuursconferentie waterconferentie d.d. 23 februari, bijwonen van de werkconferentie alwaar Riena Tienkamp genoemde intentieverklaring heeft ondertekend, actieve bijdrage aan partneroverleg d.d. 24 mei (thema veenweideproblematiek),
 - o Klankbordgroep Rijn West: KRW Klankbordgroep Rijn-West d.d. 26 mei, bijwonen themabijeenkomst nutriënten van de KRW Klankbordgroep Rijn-West d.d. 3 juni 2016, bijwonen kennisbijeenkomst Louis Bolkinstituut over gezonde bodem d.d. 10 oktober 2016; informatie uit deze bijeenkomst ingebracht in KBG Rijn West d.d. 20 oktober 2016
 - o Bestuurlijk overleg waterschappen: bijwonen bestuurlijk overleg natuur en milieu Rijnland d.d. 26 oktober 2016, voorbereidende werkzaamheden jaarlijks bestuurlijk overleg met HHNK (gepland voor maart 2017).

Laag Holland

In 2016 heeft de Natuur en Milieufederatie weer actief bijgedragen aan de vergaderingen van de gebiedscommissie. In deze commissie zijn de gemeenten uit het gebied vertegenwoordigd, evenals het Hoogheemraadschap, Landschap Noord-Holland, Water Land en Dijken, LTO en de Provincie.

NMCX Water

In opdracht van NMCX (duurzaamheidscentrum Haarlemmermeer) heeft MNH een projectvoorstel gemaakt voor een campagne Haarlemmermeer Waterproof. Met als doel bewoners, bedrijven en instellingen bewust te maken van klimaatverandering en de problemen die een versteende stad (wateroverlast, hittestress) met zich meebrengen. In de campagne wordt ook ingezet op laagdrempelige acties waar mensen aan mee kunnen doen. Het projectplan is gehonoreerd door gemeente Haarlemmermeer en wordt inmiddels uitgevoerd met hulp van MNH.

Studiedag nutriënten en waterkwaliteit

In opdracht van de Klankbordgroep deelstroomgebied Rijn West (KRW) heeft MNH samen met de voorzitter van de Klankbordgroep een themabijeenkomst over nutriënten georganiseerd. Met ruim 40 deelnemers (bestuurders, ambtenaren, vertegenwoordigers vanuit landbouw, natuur en milieu en drinkwatersector), deskundige inleidingen en een geanimeerde discussie was dit een geslaagde studiedag te noemen.

5. Natuurlijke hulpbronnen geven energie

Kleur uw gemeente groen

Wat is er gedaan/bereikt

Voor de aanpak van het traject Een project gestart waarin vraag en aanbod dicht bij elkaar worden gebracht. Twee West-Friese bouwondernemers ontwikkelen samen met een installateur uit de regio een nul-op-de-meter concept. De Natuur en Milieufederatie doet bij bewoners onderzoek naar de wensen waaraan de verbouwing moet voldoen om succesvol de markt te veroveren.

In 2015 zijn afspraken gemaakt die hebben geleid tot de oprichting van de **Stichting Puur Slim West-Friesland**. Het betreft een samenwerking tussen drie gemeenten, Bouwend Nederland, Uneto/VNI, bouwbedrijven, een installatiebedrijf een Woonstichting, de RABO bank en de Natuur en Milieufederatie Noord-Holland. In 2016 hebben 3 bijeenkomsten voor bewoners plaatsgevonden in West-Friesland, met redelijk grote belangstelling. Er werd voorlichting gegeven over het concept van de nul-op-de-meter woning. Veel bewoners lijken echter terug te schrikken voor de investeringen die hiermee gemoeid zijn. In het algemeen is de onzekerheid m.b.t. de effectiviteit en terugverdientijden een rem op de bereidheid van huiseigenaren om deze weg in te slaan. Een krachtiger stimuleringsbeleid lijkt voorwaarde om met dit onderdeel van het CO2-verminderingbeleid op gang te komen.

Groen gas in OV

Deels op basis van een samenwerkingsovereenkomst met het groen gas bedrijf Pitpoint zijn er zienswijzen ingebracht bij de provincie en de Regioraad MRA, en brieven gestuurd aan Provinciale Staten, m.b.t. de duurzaamheid van de aanbesteding van het busvervoer. Uiteindelijk zijn enkele onderdelen van de aanbesteding verhelderd en aangescherpt na het inbrengen van de zienswijzen.

Zonneweides

Er is een brief verzonden aan Provinciale Staten m.b.t. een scherpere formulering van het provinciale Ruimtelijk Kader Zonneweides.

Is samenwerking met Solar Energy Works is NMNH op zoek gegaan naar locaties voor zonneweides die ruimtelijk en planologisch geschikt waren, m.n. op braakliggende bedrijventerreinen. Er zijn gesprekken geweest met 5 gemeentebesturen om te verkennen of er hiervoor mogelijkheden waren. De uitkomsten hiervan moeten in 2017 duidelijk worden.

6. Communicatie

Communicatie is voor de Milieufederatie Noord-Holland van groot belang om haar netwerk te bereiken én effectief invloed uit te oefenen op de ontwikkelingen m.b.t. landschap, milieu en duurzaamheid in onze provincie. In onze projecten is communicatie een vast element en is het een onderdeel van de deelbegrotingen. Naast de website zijn belangrijke media: onze nieuwsbrief, het ledenbericht en twitter.

Nieuwe locatie, naam en huisstijl voor Milieufederatie Noord-Holland

Rond 1 januari 2016 is er veel veranderd bij Milieufederatie Noord-Holland. We zijn verhuisd naar een ander huurpand in Zaandam, we hebben een nieuwe huisstijl en logo. Dit logo is tot stand gekomen in samenwerking tussen de 12 Natuur en Milieufederaties. Ze zijn alle verschillend, maar toch als groep herkenbaar. Daarmee volgen wij een trend bij de Milieufederaties om meer als herkenbare groep naar buiten te treden. Een ander onderdeel van de meer gezamenlijke profilering is de verandering van onze naam naar **Natuur en Milieufederatie Noord-Holland**.

Deze naam wordt gebruikt bij alle uitingen van de Natuur en milieufederatie, maar is nog niet statutair doorgevoerd. Daarom wordt in overeenkomsten en bij transacties nog de statutaire naam Milieufederatie Noord-Holland gebruikt. Het bestuur overweegt nog een aantal andere statutaire veranderingen en na afronding van dit proces kunnen alle wijzigingen in een keer worden doorgevoerd.

De nieuwe naam dekt de inhoud van de werkzaamheden van de federatie beter. Natuur, landschap, milieu, energie, duurzaamheid zijn allemaal thema's waar onze federatie zich mee bezighoudt.

Onze media

- De nieuwsbrief (850 abonnees) is in 2016 8x uitgebracht en ons ledenbericht (127 organisaties) zijn verspreid.
- De website www.mnh.nl de campagnesite www.sterrendichterbij.nl en ons twitteraccount [@milieufederaties](https://twitter.com/milieufederaties) (ca. 650 volgers) zijn actieve platforms voor onszelf en betrokken bedrijven, gemeenten, beleidsmakers en inwoners van Noord-Holland.
- In maart 2016 is het activiteitenverslag 2015 "Mooi & Duurzaam Noord-Holland" in een oplage van 1250 exemplaren verspreid onder onze contacten, leden en donateurs. Een uitgebreider verslag van activiteiten van de Milieufederatie is gedaan in het Jaarverslag 2015. Deze documenten zijn in te zien via de website van de Natuur en Milieufederatie Noord-Holland www.mnh.nl

Projecten in 2016

In 2016 communiceerde de Natuur en Milieufederatie Noord-Holland over een groot aantal activiteiten. Het nieuwsoverzicht van onze website www.mnh.nl/nieuws geeft hiervan een volledig overzicht. Een flink aantal van deze activiteiten deed NMNH in samenwerking met andere partners, waaronder het kustpakt in samenwerking met Natuurmonumenten, Nacht van de nacht in samenwerking met de Natuur en Milieufederaties en de Dialoogdag voor natuur- en milieuvrijwilligers, met IVN en andere TBO-organisaties. Belangrijke activiteiten waarin NMNH een trekkersrol vervulde, o.a. voor de communicatie waren cursus over ecologisch moestuinieren en uitgave van het bijbehorende blad Proef de rijke oogst, de toekenning en uitreiking van de Ster van de nacht prijs en de organisatie van de manifestatie De sterren dichterbij in Noord-Holland gekoppeld aan de Nacht van de nacht.

7. Activiteiten en inkomsten

Overzicht Projectbegrotingen		UREN		
	Omschrijving	Gerealiseerde uren	Totale baten	subsidient
	Niet projectgebonden inkomsten/uitgaven	0	12.848	Div.
	15.3.16 Ecologisch moestuinieren	66	16.672	Zabawas/PBF
	16.0.01 Professionaliseringsgelden	0	118.000	NMF/NPL
	16.1.01 Adviespunt NPL	288	0	NMF/NPL
	16.1.02 De sterren dichterbij	330	37.700	PNH
	16.1.03 Netwerken en lobby	119	0	NMF/NPL
	16.1.04 Tapuit en lichthinder	68	7.150	PNH
	16.1.05 Stiltegebieden	161	15.000	PNH
	16.1.06 Beleidsadvies NPL	145	0	NMF/NPL
	16.1.07 Adviespunt bedrijven NPL	82	0	NMF/NPL
	16.1.10 Lucht NPL	133	0	NMF/NPL
	16.1.12 Zorg duurzaam	79	0	NMF/NPL
	16.1.13 Schiphol	205	9.000	PNH
	16.1.14 Schiphol geluidsonderzoek	170	16.000	PNH
	16.1.15 Omgevingsadvies	72	0	NMF/NPL
	16.1.15 Tata Steel	31	2.500	Dorpsraad Wijk aan Zee
	16.1.17 Nacht van de Nacht 2016	50	0	NMF/NPL
	16.2.17 TBO beleidsreacties	8	0	TBO
	16.1.23 Beleid Omgevingswet NMF	60	4.800	NMF
	16.1.24 Afvalzorg	41	2.380	Afvalzorg
	16.2.01 TBO Secretariaat	264	25.736	TBO
	16.2.02 Bloembollenteelt	21	0	NMF/NPL
	16.2.03 WTG-Haarlem	61	4.800	SWTH
	16.2.15 TBO Water	47	3.720	TBO
	16.2.18 TBO Omgevingsvisie	16	2.030	TBO
	16.3.01 NMCX voedsel	63	3.120	NMCX
	16.3.02 Natuurinclusieve Landbouw	58	24.912	EZ
	16.4.01 NMCX water	168	8.800	NMCX
	16.4.02 Kust NM	135	10.640	NM
	16.4.03 Water (kgb West)	39	2.540	Steeghs
	16.5.01 Energie WF	168	15.000	Puur Slim
	16.5.02 Energie Alkmaar	148	1.797	tisBen
	16.5.03 NMCX duurzaam	136	5.200	NMCX
	16.5.05 Groen gas OV-concessies	56	4.000	Pitpoint
	16.5.06 SolarEnergyWorks	65	4.500	SolarEW
	16.5.07 Energie Zaandam	51	7.600	KvK
	16.6.01 Communicatie	528	0	NMF/NPL

Het overzicht geeft een samenvattend inzicht in de activiteiten van de Natuur en Milieufederatie Noord-Holland in 2016. Enkele kleinere projecten zijn weggelaten. Voor sluitende financiële overzichten verwijzen we naar de onderstaande verkorte jaarrekening 2016.

8. Bestuursverslag 2016

Algemene informatie

Voor de Natuur en Milieufederatie Noord-Holland was 2016 een bewogen en uitdagend jaar. Na het stoppen van de structurele subsidie van de Provincie Noord-Holland eind 2015, heeft de organisatie flink moeten inkrimpen. Daarbij hebben een aantal zeer gewaardeerde medewerkers buiten NMH een nieuwe uitdaging moeten vinden. Deze vervelende organisatorische ingreep heeft er voor gezorgd dat NMH in afgeslankte vorm een frisse herstart kan maken.

Fungeerde de NMH oorspronkelijk vooral als luis in de pels van provinciale beleidsmakers, inmiddels is ze veranderd in een – nu nog kleine - netwerkorganisatie die initiatieven op het gebied van natuur, milieu, gezonde leefomgeving en duurzaamheid ontwikkelt, ondersteunt en uitvoert.

Dit is de jaarrekening van de vereniging Milieufederatie Noord-Holland, statutair gevestigd te Bergen. Kantoor houdend te Zaandam.

Missie

De Milieufederatie Noord-Holland is het netwerk van en voor de lokale organisaties die zich inzetten voor het herstellen, beschermen en versterken van natuur, landschap, milieu en een gezonde leefomgeving in Noord-Holland. Tegelijkertijd bevordert de Milieufederatie de verduurzaming van de productie en consumptie van goederen en diensten. We richten ons daarbij vooral op mobiliteit, energie, voedsel en de circulaire economie. Bovendien dragen wij op deskundige, kritische en creatieve wijze bij aan de kwaliteit van de besluitvormingsprocessen van het openbaar bestuur en bij bedrijven. Bovendien informeert en betreft de Milieufederatie burgers in de energieke samenleving waardoor kennis wordt verspreid en de meningsvorming wordt versterkt.

Doel en werkwijze

De belangrijkste pijler van de Milieufederatie zijn de 110 aangesloten ledenorganisaties. Deze leden streven doelen na die aansluiten bij bovengenoemde doelstellingen van de Milieufederatie. De professionele medewerkers van de Milieufederatie ondersteunen deze organisaties met juridische procedures en inhoudelijke adviezen. Vaak is er sprake van uitgebreide en gestructureerde samenwerking.

Statutair doel van de Milieufederatie Noord-Holland is het leveren van een bijdrage aan de bescherming van natuur, landschap en milieu en van cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden in de provincie Noord-Holland. Waar nodig, wordt ook ingegaan op oorzaken die buiten de provinciegrenzen zijn gelegen.

Hiertoe draagt de Milieufederatie, samen met haar leden en andere organisaties, informatie, ideeën en projecten aan om een duurzaam, natuur- en milieuvriendelijk beleid tot stand te brengen.

Leden, donateurs en vereniging

Het aantal aangesloten organisaties bedroeg op 31 december 2016 honderdtien. Het aantal donateurs bedroeg op 31 december 2016 zestig.

De Algemene Ledenvergaderingen in 2016 vonden plaats op 11 februari, 16 juni en 10 november, te Zaandam.

De vergadering van 16 juni heeft het jaarverslag 2015 en de jaarrekening 2015 goedgekeurd.

Bestuur en directie

Het algemeen bestuur van de vereniging Milieufederatie Noord-Holland bestond bij aanvang 2016 uit voorzitter mw. dr. M.C. van Schendelen, dhr. Xander Müller, penningmeester en de leden drs. A.C.G. Kappenburg, prof. dr. J. Sevink en J. Wentink. De termijn van de heer Sevink is op 11 februari verlengd.

Het bestuur heeft in 2016 7 maal vergaderd. De belangrijkste onderwerpen die aan de orde zijn geweest, waren onder andere het verslag 2015, De voortgang in 2016, de continuïteit van de organisatie in 2016 en 2017, de financiële positie van de organisatie en mogelijkheden van acquisitie. Directeur was de heer J.W.F. van de Pol. De beloning van de directeur is toegelicht in het onderdeel 'Bezoldiging directie' van de jaarrekening.

Taakverdeling bestuur en directie

De directie is verantwoordelijk voor de dagelijkse leiding van de werkorganisatie in Zaandam, de wisselwerking met de leden en de contacten met relevante spelers in Noord-Holland en daarbuiten. Het bestuur fungeert als een "bestuur op afstand" en geeft de kaders aan waarbinnen de directie mandaat tot handelen heeft. In het bestuur zijn portefeuilles verdeeld. Het betreft de volgende onderwerpen: Personeel, Organisatie, Financiën en Algemeen (w.o. communicatie en externe betrekkingen). De betreffende portefeuillehouder is binnen het bestuur het eerste aanspreekpunt voor de directeur. Relevante zaken worden ook altijd binnen het bestuur als geheel besproken. Met deze werkwijze werkt het bestuur aan een goede prioriteitstelling en een optimale uitvoering van de vastgestelde doelen en beleidsprioriteiten.

Het bestuur werkt onbezoldigd. Onkosten zoals reiskosten kunnen worden gedeclareerd.

Bestuursleden worden benoemd door de algemene ledenvergadering voor een periode van 4 jaar met de mogelijkheid tot verlenging.

Bestuursleden noch directie hebben nevenfuncties die zouden kunnen conflicteren met hun verantwoordelijkheden voor de Milieufederatie.

Bureau

Het aantal betaalde medewerkers op het bureau bedroeg op 31 december 2016: 8 overeenkomend met 4,39 fte. De Milieufederatie Noord-Holland volgt sinds 1 januari 2009 bij haar beloningsbeleid de CAO- De Landschappen (onderdeel Raam-CAO Bos & Natuur) zonder deel te nemen aan de CAO. Het pensioen is geregeld via een overeenkomst voor alle medewerkers met de PGGM gericht op 70% van het middelloon. Onkostenvergoeding voor bestuur en medewerkers geschiedt op basis van declaratie van gemaakte onkosten.

Vrijwilligers

Van de 9 bureaumedewerkers werkt één op vrijwillige basis. Daarnaast zijn de bestuursleden op vrijwillige basis actief. Tenslotte heeft de Milieufederatie vele vrijwilligers in de ledenorganisaties, die met regelmaat deelnemen aan activiteiten van de Milieufederatie. De participatie van vrijwilligers wordt zoveel mogelijk bevorderd, onder meer door het vergoeden van onkosten voor specifieke activiteiten. Er is voor vrijwilligers, op het moment dat zij op verzoek van de Milieufederatie actief zijn een wettelijke aansprakelijkheidsverzekering van toepassing. Voor het bestuur is een bestuursaansprakelijkheidsverzekering afgesloten.

Reorganisatie

Nadat duidelijk geworden was dat de provincie Noord-Holland de subsidie aan de Milieufederatie Noord-Holland zou gaan afbouwen en dat verwerving van andere middelen deze inkomstenvermindering niet voldoende heeft kunnen compenseren, heeft het bestuur van de Milieufederatie Noord-Holland in de loop van 2016 voorbereidingen getroffen om tot een verdere reductie van kosten te komen, die in het licht van de tegenvallende omstandigheden een houdbare kernorganisatie zou bestendigen. Daarvoor was helaas een verdere vermindering van het personeel nodig. In samenspraak met het personeel en de leden van de vereniging zijn voorstellen uitgewerkt. Voor het uitvoeren van deze voorstellen, die eind 2016 van kracht zouden worden, was een overeenkomst nodig met de Natuur en Milieufederaties, waarmee de plannen voor 2017 en daarna van de nodige steun konden worden voorzien. Deze overeenkomst kon na een overlegfase worden bereikt. Het proces is door de Algemene ledenvergadering goedgekeurd en daarna ook het resultaat, begin 2017.

Het bestuur spreekt zijn grote waardering uit voor de inzet en de betrokkenheid van alle partijen in dit proces.

De personeelsbezetting is nu gereduceerd tot 5 medewerkers, in totaal 2,3 fte, waarvan 1 als vrijwilliger werkzaam is. Duidelijk zal zijn dat én het proces van reorganisatie én de resterende, beperkte bezetting consequenties hebben en zullen hebben voor de activiteiten en met name de acquisitie is in 2016 kind van de rekening geweest.

Communicatie

Communicatie is voor de Milieufederatie Noord-Holland van groot belang om haar netwerk te bereiken én effectief invloed uit te oefenen op de ontwikkelingen m.b.t. landschap, milieu en duurzaamheid in onze provincie. In onze projecten is communicatie een vast element en is het een onderdeel van de deelbegrotingen. Naast de website zijn belangrijke media: onze nieuwsbrief, het ledenbericht en twitter.

Nieuwe locatie, naam en huisstijl voor Milieufederatie Noord-Holland

Rond 1 januari 2016 is er veel veranderd bij Milieufederatie Noord-Holland. We zijn verhuist naar een ander huurpand in Zaandam, we hebben een nieuwe huisstijl en logo. Dit logo is tot stand gekomen in samenwerking tussen de 12 Natuur en Milieufederaties. Ze zijn alle verschillend, maar toch als groep herkenbaar. Daarmee volgen wij een trend bij de Milieufederaties om meer als herkenbare groep naar buiten te treden. Een ander onderdeel van de meer gezamenlijke profilering is de verandering van onze naam naar **Natuur en Milieufederatie Noord-Holland**.

Deze naam wordt gebruikt bij alle uitingen van de Natuur en milieufederatie, maar is nog niet statutair doorgevoerd. Daarom wordt in overeenkomsten en bij transacties nog de statutaire naam Milieufederatie Noord-Holland gebruikt. Het bestuur overweegt nog een aantal andere statutaire veranderingen en na afronding van dit proces kunnen alle wijzigingen in een keer worden doorgevoerd.

De nieuwe naam dekt de inhoud van de werkzaamheden van de federatie beter. Natuur, landschap, milieu, energie, duurzaamheid zijn allemaal thema's waar onze federatie zich mee bezighoudt.

Onze media

- De nieuwsbrief (850 abonnees) is in 2016 8x uitgebracht en ons ledenbericht (127 organisaties) zijn verspreid.
- De website www.mnh.nl de campagnesite www.sterrendichterbij.nl en ons twitteraccount [@milieufederaties](https://twitter.com/milieufederaties) (ca. 650 volgers) zijn actieve platforms voor onszelf en betrokken bedrijven, gemeenten, beleidsmakers en inwoners van Noord-Holland.

- In maart 2016 is het activiteitenverslag 2015 “Mooi & Duurzaam Noord-Holland” in een oplage van 1250 exemplaren verspreid onder onze contacten, leden en donateurs. Een uitgebreider verslag van activiteiten van de Milieufederatie is gedaan in het Jaarverslag 2015. Deze documenten zijn in te zien via de website van de Natuur en Milieufederatie Noord-Holland www.mnh.nl

Projecten in 2016

In 2016 communiceerde de Natuur en Milieufederatie Noord-Holland over een groot aantal activiteiten. Het nieuwsoverzicht van onze website www.mh.nl/nieuws geeft hiervan een volledig overzicht. Een flink aantal van deze activiteiten deed NMNH in samenwerking met andere partners, waaronder het kustpakt in samenwerking met Natuurmonumenten, Nacht van de nacht in samenwerking met de Natuur en Milieufederaties en de Dialoogdag voor natuur- en milieuvrijwilligers, met IVN en andere TBO-organisaties. Belangrijke activiteiten waarin NMNH een trekkersrol vervulde, o.a. voor de communicatie waren cursus over ecologisch moestuinieren en uitgave van het bijbehorende blad Proef de rijke oogst, de toekenning en uitreiking van de Ster van de nacht prijs en de organisatie van de manifestatie De sterren dichterbij in Noord-Holland gekoppeld aan de Nacht van de nacht.

Verslag gericht op toezichthoudende taken

Code goed bestuur

Het bestuur maakt een onderscheid tussen zijn beleidsbepalende en toezichthoudende taak. De beleidsbepalende functie wordt vervuld door vaststelling van het meerjarenbeleidsplan, jaarplannen en beleidsvoorstellen en notities.

In het kader van de toezichthoudende taken toetst het bestuur de resultaten van de uitvoering door de werkorganisatie onder leiding van de directeur aan de geformuleerde beleidsplannen en de uitgangspunten voor het beleid.

Het bestuur onderschrijft hierbij de volgende drie principes:

1. Binnen de organisatie dient de toezichthoudende functie duidelijk gescheiden te zijn van het besturen en van de uitvoering.
2. De organisatie dient voortdurend te werken aan een optimale besteding van de beschikbare middelen ten behoeve van de doelstellingen van de organisatie.
3. De organisatie streeft naar optimale relatie met belanghebbenden, onder meer door een goede informatieverschaffing en een actieve inventarisatie van vragen wensen en klachten van alle bij de organisatie betrokken partijen en personen.

De invulling van deze principes is vastgelegd in een door het bestuur vastgestelde verantwoordingsverklaring.

Principe 1 – functiescheiding

De Milieufederatie Noord-Holland heeft de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het beleid intern neergelegd bij de directeur. Deze legt hierover structureel, door middel van verslagen en incidenteel, door verslag en toelichting op bestuursvergaderingen, verantwoording af. De verdeling van verantwoordelijkheden en taken tussen bestuur en directie zijn vastgelegd in een

directiestatuut. De verdeling van verantwoordelijkheden en taken rond de besteding van de financiële middelen zijn vastgelegd in de Beschrijving van de administratieve organisatie. Van haar bevindingen en conclusies doet het bestuur jaarlijks verslag aan de Algemene ledenvergadering van de Milieufederatie Noord-Holland, het hoogste controlerend en beleidsbepalend orgaan van de vereniging.

Principe 2 – Optimale besteding van middelen

Bij zijn toezichthoudende functie richt het bestuur zich op het bereiken van een zo effectief mogelijke inzet van de beschikbare middelen voor de doelstellingen van de organisatie binnen randvoorwaarden van een ruimschoots voldoen aan voorwaarden van een goede bedrijfsvoering, verantwoord personeelsbeleid en continuïteit van de organisatie. Het bestuur doet deze toetsing mede aan de hand van de door de directeur voorgelegde voortgangsrapportages en kwartaal- en jaarverslaggeving betreffende de activiteiten, communicatie, financiën en personeel van de Milieufederatie. Deze rapportages evalueren de geformuleerde doelstellingen voor projecten en activiteiten, zowel inhoudelijk als kwantitatief. Hiertoe wordt o.a. gewerkt met een systeem van werkurenregistratie per medewerker per project.

Voortgangsrapportage en verslaggeving voldoen aan de door de Provincie Noord-Holland en het Centraal Bureau Fondsenwerving gestelde eisen. Tevens richt het bestuur zich naar de richtlijnen voor goed bestuur, zoals geformuleerd door de VFI (vereniging fondsenwervende instellingen). Ter beheersing van de overheadkosten heeft het bestuur een norm geformuleerd. In samenwerking met de andere provinciale Milieufederaties zal deze norm worden geëvalueerd en eventueel bijgesteld. Dit wordt in de jaarrekening toegelicht in het onderdeel Toelichting op de onderscheiden posten van de Staat van Baten en Lasten met specificatie van administratie- en beheerskosten en kosten werving subsidies.

Principe 3 – Optimale communicatie met belanghebbenden

Het bestuur ziet communicatie als een integraal onderdeel van de beleidsplanning, zoals die plaatsvindt in het meerjarenbeleidsplan en de jaarplannen. Het is een essentieel onderdeel van de beleid beïnvloedende doelstelling en werkzaamheden van de Milieufederatie. Toetsing hiervan gebeurt onder meer door een overzicht van succesvolle communicatiemomenten op iedere bestuursvergadering.

De Milieufederatie geeft ieder zes weken een digitale nieuwsbrief uit.

Vragen om ondersteuning door lokale groepen en individuen uit en over Noord-Holland worden opgetekend en beantwoord met behulp van een actieloket-register.

De registratie en behandeling van klachten gaat met behulp van een klachtenregister.

Toezicht in 2016

Het bestuur heeft tijdens haar vergaderingen het financieel jaarverslag 2015 vastgesteld en financiële kwartaalrapportages over 2016 besproken. Op elke bestuursvergadering werd een geactualiseerd acquisitieoverzicht en liquiditeitsplanning voor het lopende jaar besproken. Hiermee werd goed zicht gehouden op de financiële situatie van de Milieufederatie. Tijdens de vergaderingen heeft de directeur daar waar zinvol gerapporteerd over de voortgang van acquisitie en uitvoering van projecten. Hiermee vond een doorlopende evaluatie van de uitvoering van het werk plaats. In juni 2016 is het jaarverslag 2015 in het bestuur besproken. In augustus en oktober van dat jaar de begroting 2017 en het reorganisatieplan waarop het was gebaseerd.

De Milieufederatie Noord-Holland werft fondsen, voornamelijk voor uitvoering door de eigen organisatie van activiteiten voor haar doelstellingen. Het bestuur heeft geconstateerd dat deze

uitvoering plaatsvindt met een hoog niveau van kennis en doelmatigheid. De terugmelding door doelgroepen, partners in samenwerking en subsidieverleners is hierover over het algemeen positief. In 2015 verlengde het Centraal Bureau Fondsenwerving de toekenning van het Keurmerk als kansspelbegunstigde organisatie voor de Milieufederatie Noord-Holland tot en met 31 december 2018. Hierbij werd geconstateerd dat op alle punten aan de CBF vereisten werd voldaan.

Informatie over activiteiten en financiële positie

Van de in te zetten financiële middelen wordt 100% besteed aan de doelstelling. In de opvatting van De Natuur en Milieufederaties, het samenwerkingsverband van de 12 provinciale Milieufederaties, worden alle middelen aangewend voor de statutaire doelstellingen die gericht zijn op een maximale inspanning voor natuur- en milieu op provinciaal niveau. De kosten van fondsenwerving en de interne organisatie zijn voor het bereiken van die doelstelling noodzakelijk. Ingevolge de vereisten van het Centraal Bureau Fondsenwerving zijn echter het aandeel van acquisitiekosten van financiële middelen en de kosten van administratie en beheer zichtbaar gemaakt als aandeel van de totale kosten en de kosten uitgesplitst naar subdoelstelling of programma van activiteiten, zoals die in het Jaarplan 2016 en in het meerjarenbeleidsplan 2014-2017 zijn vermeld. Voor de kosten van acquisitie en administratie en beheer wordt een interne norm gehanteerd van 30% van de van de totale lasten. Met 19.2% in 2016 blijft MNH onder deze norm. Aan acquisitiekosten werd in 2016 4,5% van de lasten besteed.

Primaire financiers

De voornaamste bron van financiering van de Milieufederatie Noord-Holland in 2016 was de stichting Natuur en Milieufederaties, vooral op basis van de door hen ontvangen bijdrage van de Nationale Postcodeloterij. Ook in 2016 is een belangrijk bedrag (€ 2,25 mln.) geschonken aan de stichting Natuur en Milieufederaties. Een deel van dat bedrag is ingezet voor de financiering van gezamenlijke projecten. Deels is dit bedrag ter beschikking gesteld aan de individuele provinciale Milieufederaties. Door de steun van de Nationale Postcodeloterij kan de Milieufederatie Noord-Holland vele activiteiten realiseren, die anders niet mogelijk zijn. Het belang van deze bijdrage is voor de Milieufederatie Noord-Holland groter geworden.

Om reden van bezuiniging heeft de provincie Noord-Holland de vaste boekjaarsubsidie eind 2015 beëindigd. Op grond hiervan heeft de milieufederatie de formatieomvang begin 2016 moeten beperken. De acquisitie van subsidies en opdrachten, m.n. ook die bij de Provincie Noord-Holland was echter onvoldoende om de weggevallen boekjaarsubsidie goed te maken.

Financiële Middelen en Vermogen

Het bestuur weegt het belang van realisatie van de doelstellingen en een goede projectuitvoering voortdurend af tegen het belang van een voldoende vermogenspositie voor verzekering van de continuïteit. Door de dalende inkomsten ten gevolge van de aanhoudende bezuinigingen van de provinciale en landelijke overheid ziet de Milieufederatie Noord-Holland zich gedwongen om jaarlijks een deel van de reserves in te zetten voor het uitvoeren van het jaarplan. De omvang van de reserves neemt daardoor al enige jaren af. Een onwenselijke ontwikkeling. De daling van het eigen vermogen heeft in 2016 een punt bereikt waarop het verder aangaan van risico's voor verlies niet langer verantwoord was. Het op dit punt gevoerde beleid staat hieronder bij Financiële ontwikkelingen in 2016.

Door toepassing van de richtlijn Fondsenwervende instellingen is het vermogen van de Milieufederatie in drie categorieën onderverdeeld:

1. Vooruit verworven (project)subsidies voor volgende boekjaren, ondergebracht in bestemmingsfondsen; deze zijn door de subsidiegever gebonden aan bepaalde projectmatige activiteiten en maken derhalve deel uit van het vastgelegde vermogen.
2. Verworven middelen, bestemd voor besteding aan activiteiten in het kader van de doelstelling van de organisatie in volgende boekjaren, ondergebracht in bestemmingsreserves; Deze bestemmingsreserves worden gevuld vanuit de niet projectgebonden middelen verkregen vanuit het fonds van De Natuur en Milieufederaties en vanuit eventuele positieve projectresultaten. Ze worden actief ingezet om activiteiten die de Milieufederatie wil uitvoeren, ook indien daarvoor nog geen projectsubsidie is verkregen, toch te kunnen beginnen en om te krap toegekende subsidiemiddelen voor projecten aan te vullen. Deze bestemmingsreserves spelen een essentiële rol in de continuïteit van het projectmatige werk van de Milieufederatie. Voor verdere toelichting op de bestemmingsreserves verwijzen wij naar de toelichting op de balans.
De vaststelling van bestemmingsreserves vindt plaats door het bestuur en wordt in het kader van de goedkeuring van de jaarrekening aan de ledenvergadering voorgelegd.
3. De continuïteitsreserve dient ter dekking van toekomstige onvoorziene exploitatieverliezen, dit ter verzekering van de continuïteit van de organisatie.

De Milieufederatie Noord-Holland heeft geen risicodragende beleggingen en streeft bij het beheer van de toevertrouwde middelen naar een redelijk rendement bij een zo laag mogelijk risico en een bijdrage aan duurzaam vermogensbeheer.

Financiële ontwikkelingen in 2016

De baten bleven in 2016 achter bij de begrote baten. Dit wordt vooral veroorzaakt door het achterblijven van de acquisitie van subsidies bij de begroting. Het tekort over 2016 is echter aanzienlijk groter dan op grond van achterblijvende baten kan worden verklaard. Dit komt vooral door extra eenmalige lasten ten gevolge van de kosten van het onvermijdelijke ontslag van een aantal vaste medewerkers. Er is over 2016 dan ook een onttrekking aan de continuïteitsreserve van € 76.565,--.

De uitvoeringskosten waren iets lager dan begroot. Er was voorzichtig begroot en de lasten komen over de meeste kostencategorieën lager uit.

Het resultaat vóór verrekening van bestemmingsfondsen en incidentele lasten in 2016 bedraagt € 18.163 negatief. Door de kosten van afvloeiing van vaste medewerkers is het resultaat vóór verrekening van bestemmingsfondsen € 92.830 negatief. Vergeleken met de begroting vertoont het resultaat een verslechtering met € 109.330.

In 2016 was de toevoeging aan bestemmingsfondsen hoger dan de onttrekking. Het resultaat na vrijval van en toevoeging aan bestemmingsfondsen is € 102.512 negatief.

In 2016 is opnieuw bezuinigd op kantoorkosten en personeelskosten. De reguliere overheadkosten zijn daardoor in absolute bedragen aanzienlijk afgenomen en ook relatief afgenomen. Dit komt tot uiting in een verlaging van het aandeel van de administratie- en beheerskosten ten opzichte van 2015.

De Milieufederatie Noord-Holland heeft in 2016 en voorgaande jaren een aanzienlijk deel van de continuïteitsreserve ingezet voor het sociaal beleid van de reorganisatie en om de activiteiten voor de realisatie van de doelstellingen van de vereniging te continueren en te optimaliseren. Zowel in 2015 als doorlopend in 2016 heeft de Milieufederatie er bij de Provincie op aangedrongen om de financiering op enigerlei wijze voort te zetten. Dit heeft echter maar in beperkte mate geleid tot verlening van subsidie of opdrachten, hetgeen heeft bijgedragen tot de noodzaak tot verdere reorganisatie van het personeelsbestand van de Milieufederatie. Verwerving van andere middelen heeft deze inkomstenvermindering niet voldoende kunnen compenseren.

Toekomst

In 2017 zijn de voorwaarden aanwezig om te komen tot een nieuwe start van de organisatie, onder meer door aanstelling van een nieuwe directeur. De kosten liggen op een niveau waarop het bereiken van een nieuw groeipad haalbaar lijkt. Wij baseren ons optimisme op het grote belang van de doelstellingen van de Milieufederatie, de toewijding van de betrokkenen aan deze doelstellingen en het weer groeiende belang dat in de samenleving gehecht wordt aan de grote milieudoelstellingen van dit moment, maar ook aan de kwaliteit van onze leefomgeving voor de bewoners van onze provincie.

Voorzitter:

Reinier van den Berg

directeur:

Sijas Akkerman

9. Verkorte Jaarrekening 2015

Vereniging Milieufederatie Noord-Holland
gevestigd te Zaandam

Verkorte jaarrekening 2016

DE HOOGHE WAERDER
REGISTERACCOUNTANTS

Ter identificatie d.d. 11 juli 2017

VERKORTE JAARREKENING MILIEUFEDERATIE NOORD-HOLLAND

Balans per 31 december 2016

(na resultaatbestemming)

	31-12-2016	31-12-2015
ACTIEF		
Vaste Activa	2.984	4.763
Vorderingen	78.449	90.987
Liquide middelen	73.863	81.524
	155.296	177.274
PASSIEF		
Reserves en fondsen		
Vrij besteedbare reserves en fondsen	3.052	105.564
Vastgelegde reserves en fondsen	20.062	10.380
	23.114	115.944
Voorzieningen		
Kortlopende schulden	132.182	61.330
	155.296	177.274
Staat van Baten en Lasten over 2016		
	Realisatie 2016 €	Realisatie 2015 €
FONDSSENWERVING		
Baten uit eigen fondsenwerving	2.035	2.096
Aandeel in acties van derden	154.893	141.999
Subsidies overheden en anderen	113.797	355.418
Overige baten en lasten	89.539	3.226
Totaal beschikbaar voor doelstelling	360.264	502.739
BESTEDINGEN		
Directe projectkosten	24.604	62.192
Uitvoeringskosten	353.823	501.911
Totaal besteed aan doelstellingen	378.427	564.103
Resultaat voor bijzondere baten en lasten	(18.163)	(61.364)
Incidentele baten en lasten	(74.667)	(35.237)
Resultaat na incidentele baten en lasten	(92.830)	(96.601)

vervolg verkorte jaarrekening 2016

RESULTAATBESTEMMING

Te verdelen resultaat	(92.830)	(96.601)
Mutatie continuïteitsreserve	(76.565)	(42.071)
Mutatie bestemmingsreserves	(25.947)	-
Mutatie egaliseringsreserve		-
Netto mutatie bestemmingsfondsen	9.682	(54.530)
Saldo		-

TOELICHTING OP DE LASTENVERDELING

De bestedingen aan de doelstelling per thema van de meerjarenbeleidsplan 2014-2017

	Realisatie 2016 €	Realisatie 2015 €
THEMA		
Burgerparticipatie, gezondheid, veiligheid	138.223	299.442
Stad en land: een relatie	49.345	74.746
Voedsel, duurzaam om de hoek	33.394	22.712
Water en land in Noord-Holland	33.440	29.641
Natuurlijke hulpbronnen geven energie	79.961	82.769
Communicatie	44.064	54.793
Totaal besteed aan doelstellingen	378.427	564.103

Specificatie kosten fondsenwerving en kosten beheer en administratie

Toelichting op de onderscheiden posten van de Staat van Baten en Lasten met specificatie van administratie- en beheerskosten en kosten werving subsidies.

LUSTEN	Doelstellingen										Verenigings- begroting 2016	Realisatie 2015
	Thema De burger, gezondheid, veiligheid	Thema Stad en Land: een relatie	Thema Voedsel, duurzaam om de hoek	Thema Water en Land in Noord-Holland	Thema Duurzame Energie	Communicatie	Kosten werving subsidies	Administratie en beheerskosten	Realisatie 2016	€		
Directe projectkosten	11.194	3.360	815	1.029	8.206	-	-	-	24.604	15.000	63.192	63.192
Uitvoeringskosten	11.194	3.360	815	1.029	8.206	-	-	-	24.604	15.000	63.192	63.192
Personelekosten	83.849	30.354	21.504	21.394	47.364	29.086	15.049	40.806	289.406	295.500	392.214	392.214
Reis- en verblijfskosten	3.275	1.186	840	836	1.850	1.136	588	1.594	11.305	12.000	13.827	13.827
Huiskosten	4.075	1.475	1.045	1.040	2.302	1.413	731	1.983	14.064	19.000	40.959	40.959
Druk- en kopieerkosten	873	316	224	223	493	303	157	435	3.014	6.000	7.751	7.751
Automatiseringskosten	776	281	199	198	439	269	139	378	2.680	3.000	2.818	2.818
Documentatie en vakliteratuur	415	150	107	106	235	144	75	202	1.434	3.000	5.507	5.507
Kantoorkosten excl. drukwerk en automatiseringskosten								9.862	9.862	14.000	18.361	18.361
Administratie- en accountantskosten								13.389	13.389	14.000	13.572	13.572
Juridische kosten	1.607	582	412	410	908	557	288	782	5.547	-	-	-
Bedruks- en overige kosten								3.121	3.121	2.000	6.502	6.502
Totaal uitvoeringskosten	94.872	34.344	24.331	24.206	53.590	32.969	17.027	72.543	353.823	368.500	501.911	501.911
Totaal lasten	106.066	37.704	25.146	25.235	61.796	33.969	17.027	72.543	378.427	383.500	564.103	564.103
Verdeling lasten excl. Beheer- en administratiekosten	28,0%	10,0%	6,6%	6,7%	16,3%	8,7%	4,5%	19,2%	100,0%			
Verdeling subsidiewervings- en Bokkosten	32,157	11,641	8,247	8,205	18,165	11,155			89,570			
Totaal lasten per doelstelling	138.223	49.345	33.393	33.440	79.961	44.064			378.427			
Verdeling lasten incl. Beheer- en administratiekosten	36,6%	13,0%	8,8%	8,8%	21,1%	11,6%			100,0%			

Toelichting: de Milieufederatie Noord-Holland heeft in 2016 de gespecificeerde lasten gehad voor werving van subsidies en bijdragen. Lasten voor communicatie maken deel uit van de bestedingen voor de doelstelling Burgerparticipatie. Er zijn geen kosten gevestigd voor eigen fondsenwerving, gezamenlijke acties en acties van derden. Ter wille van de overzichtelijkheid zijn deze categorieën niet vermeld in het overzicht.

De bovenstaande cijfers zijn een samenvatting van het Rapport inzake jaarbericht 2016 en het Rapport inzake jaarbericht 2015, ook wel aangeduid als jaarrekening 2016 en 2015.

De jaarrekeningen van de Milieufederatie Noord-Holland zijn openbare stukken en door belangstellenden zonder kosten aan te vragen bij het bureau van de Milieufederatie Noord-Holland.

DE HOOGE WAERDER

ACCOUNTANTS - BELASTINGADVISEURS - JURISTEN

De Hooge Waerder
Registeraccountants

De Hooge Waerder Registeraccountants B.V.
Kennemerstraatweg 303a
Postbus 3013
1801 GA Alkmaar
Telefoon (072) 518 00 00
Telefax (072) 518 00 99
info@dehoogewaerder.nl
www.dehoogewaerder.nl
KvK 350 303840000

Vereniging Milieufederatie Noord-Holland
T.a.v. het bestuur
Kleine Tocht 4a
1507 CB ZAANDAM

Alkmaar : 11 juli 2017
Referentie : RA/82994/2016/teverzendenstukken/controleverklaring/jb/lwe
Onderwerp :

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van Vereniging Milieufederatie Noord-Holland.

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Vereniging Milieufederatie Noord-Holland te Zaandam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Vereniging Milieufederatie Noord-Holland op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met de in Nederland geldende van toepassing zijnde grondslagen voor de financiële verslaggeving RJ 650 voor 'Fondsenwervende organisaties'.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2016;
2. de staat van baten en lasten over 2016; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Materiele onzekerheid over de continuïteit

Wij vestigen de aandacht op de paragraaf continuïteit op pagina 15 grondslagen van de jaarrekening, waarin het bestuur uiteenzet dat de jaarrekening 2016 van de vereniging ondanks het verlies van ad € 92.830 over 2016 en de afname van de reserves per 31 december 2016 is opgesteld op basis van de continuïteitsveronderstelling.

Zoals gesteld in de genoemde paragraaf is de continuïteit afhankelijk van de verwerving van voldoende subsidies en opdrachten voor 2017 en verdere jaren. Dit duidt op het bestaan van een onzekerheid van materieel belang op grond waarvan gerede twijfel zou kunnen bestaan over de continuïteitsveronderstelling van de entiteit. Deze situatie doet geen afbreuk aan ons oordeel.

Brengt de zaak verder

Vereniging Milieufederatie Noord-Holland

Op al onze offertes en op alle met ons gesloten overeenkomsten zijn van toepassing onze algemene voorwaarden, gedeponeerd bij de kamer van koophandel, zoals deze luiden volgens de meest recent neergelegde tekst. De Hooge Waerder Accountants-Belastingadviseurs-Juristen is de handelsnaam van De Hooge Waerder.

DE HOOGE WAERDER

ACCOUNTANTS - BELASTINGADVISEURS - JURISTEN

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Vereniging Milieufederatie Noord-Holland zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de financiële verslaggeving RJ 650 voor 'Fondsenwervende organisaties' is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Richtlijnen voor jaarverslaggeving 650 voor 'Fondsenwervende organisaties' en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Richtlijnen voor jaarverslaggeving 650 voor 'Fondsenwervende organisaties'.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende van toepassing zijnde grondslagen voor de financiële verslaggeving RJ 650 voor 'Fondsenwervende organisaties'. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht

DE HOOGE WAERDER

ACCOUNTANTS - BELASTINGADVISEURS - JURISTEN

om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de vereniging in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de vereniging haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit.
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.

DE HOOGE WAERDER

ACCOUNTANTS - BELASTINGADVISEURS - JURISTEN

- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de vereniging haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de vereniging haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

De Hooge Waerder Registeraccountants B.V.

was getekend

A.J.M. Leers-Wesselingh
Accountant-Administratieconsulent